

| یادداشت |

تأثیر نسل زد در آینده ایران

این نسل گرایش به ارزش‌های فردگرایی، عدالت‌خواهی به معنای برابری فرصت‌ها و شفافیت در اطلاعات دارد و از نهادهای سنتی که در ایران به صورت سلسله‌مراتبی و محدود عمل می‌کنند، فاصله گرفته است. اگر این شکاف اجتماعی ترمیم نشود، باعث افزایش نارضایتی و گسست‌های اجتماعی می‌شود، اما اگر هوشمندانه پاسخ داده شود، نوآوری اجتماعی در جهت توسعه پایدار پدید می‌آید.

/// نسل زد و نسل‌های دیگر

جهان همواره در دگرگونی است و بخشی از این تحول جهان انسان‌ها از ورود نسل جدید به عرصه‌های مختلف زندگی ناشی می‌شود؛ نسلی که به نسل زد مشهور شده است، کم‌کم آماده می‌شود که در ساختن جهان و ایران آینده با نسل‌های گذشته جایگزین شود. برای درک بهتر دگرگونی ایران با آمدن نسل زد به بازار کار و فعالیت رسمی، در این مقاله نگاهی داریم به تفاوت این نسل با نسل‌های پیشین و زمینه‌های دگرگونی که احتمالاً با توجه به

این تفاوت پدیدار خواهند شد. به این علت از زمینه دگرگونی سخن می‌گوییم که آینده را عوامل، زمینه و البته تصادف‌های گوناگون می‌سازند و دگرگونی نسلی به زبان آینده‌پژوهی ممکن است با تغییر برخی روندها، تصاویر و عدم قطعیت‌ها، بخشی از عناصر سازنده آینده‌های باورپذیر باشد.

نسل‌ها را در مطالعاتی که از آمریکا آغاز شد، به شکل زیر جدا کرده‌اند:

* نسل خاموش (زادگان ۱۹۲۸ تا ۱۹۴۵) که در جنگ جهانی دوم و رکود بزرگ رشد کردند،

دکتر صادق پیوسته

جامعه‌شناس

تأثیر نسل زد در حوزه اجتماعی و فرهنگی

نسل زد با ارتباطات گسترده در شبکه‌های اجتماعی، شیوه‌های جدیدی از مشارکت اجتماعی و هویت‌سازی را ایجاد کرده است. بر اساس نظریه کنش متقابل نمادین هربرت بلومر، رفتار و هویت افراد در تعامل با نهادها و دیگران شکل می‌گیرد. در فضای مجازی، نسل زد نمادهای جدیدی از خودآگاهی، مقاومت و حتی اعتراض را خلق می‌کند. این فضاهای دیجیتال مانند اینستاگرام، یوتیوب، تلگرام و انواع بسترهای تولید و اشتراک‌گذاری پادکست، محل بده‌بستان ایده‌ها، عناصر فرهنگی جدید و فرآورده‌های اجتماعی هستند. این نسل گرایش به ارزش‌های فردگرایی، عدالت‌خواهی به معنای برابری فرصت‌ها و شفافیت در اطلاعات دارد و از نهادهای سنتی که در ایران به‌صورت سلسله‌مراتبی و محدود عمل می‌کنند، فاصله گرفته است. اگر این شکاف اجتماعی ترمیم نشود، باعث افزایش نارضایتی و گسست‌های اجتماعی می‌شود، اما اگر هوشمندانه پاسخ داده شود، نوآوری اجتماعی در جهت توسعه پایدار پدید می‌آید.

در حال ورود به نقش‌های کلیدی بازار کار جوان جامعه است و آینده ایران را بیش از هر نسل دیگری رقم خواهد زد. برای تحلیل ویژگی‌های این نسل، مقاله از نگاهی بین‌رشته‌ای بهره می‌برد و از نظریه‌های جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و مدیریت منابع انسانی کمک می‌گیرد. در نمودار شماره (۱) می‌توان جداسازی نسل‌ها را دید. فقط باید توجه داشت که این نسل‌ها با توجه به تجارب و مطالعات آمریکایی و سپس اروپایی تعریف شده‌اند و ممکن است برای ایرانیان نه دقیق باشند و نه حتی گاهی درست. تجارب ایرانیان را باید با حرکت به سوی مدرن شدن در اواخر قاجار، رونق و درعین حال شگفت‌زدگی نسبت به مدرنیته در دهه‌های ۴۰ و ۵۰ هجری خورشیدی، ایدئولوژی‌زدگی در دهه‌های ۶۰ و ۷۰، اصلاحات سیاسی و جدال نو شدن و ایدئولوژیک ماندن در دهه‌های بعدی و مطالبه زندگی معمولی و دلسردی از آرمان‌شهرها همراه با تورم‌های سالیان در دهه‌های اخیر فهمید.

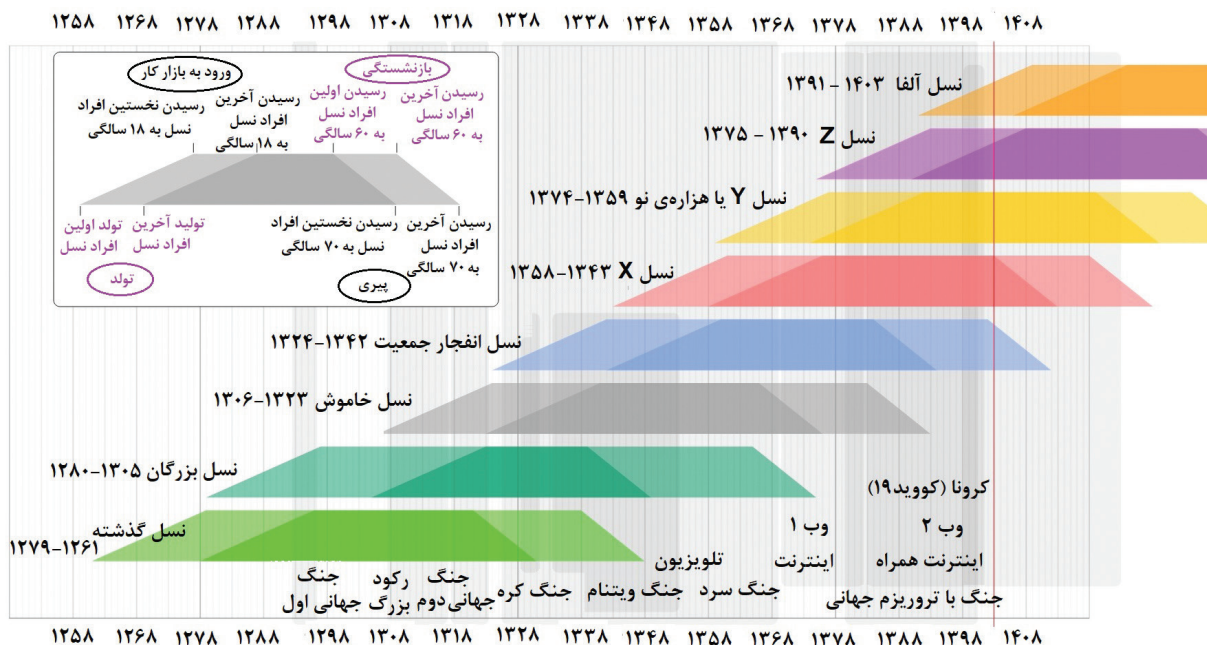
* **نسل بیبی بومر** یا انفجار جمعیت (۱۹۴۶ تا ۱۹۶۴) که در دوره رشد اقتصادی و خانواده‌های پرجمعیت پس از جنگ شکل گرفتند.

* **نسل اکس** (X) (۱۹۶۵ تا ۱۹۸۰) که با بی‌اعتمادی به نهادها و رشد فردگرایی بزرگ شدند.

* **نسل Y** یا میلنیال‌ها (۱۹۸۱ تا حدود ۱۹۹۶) که در هزاره نو میلادی و دوره گذار دیجیتال و پیدایش اینترنت به بلوغ رسیدند.

* **نسل زد** (۱۹۹۷ تا ۲۰۱۰) که از زمان زاده شدن با فناوری دیجیتال، اینترنت، شبکه‌های اجتماعی و ارتباطات جهانی روبه‌رو بوده‌اند و نوجوانی آنان با اینترنت همراه بوده است.

* **نسل بعدی، نسل آلفا** (متولدین بعد از ۲۰۱۰ تا نیمه دهه ۲۰۲۰) است که ویژگی‌های منحصربه‌فرد خود را با توجه به رشد در دوره هوش مصنوعی و احتمالاً پشت سر گذاشتن بحران انرژی خواهند داشت، اما در این مقاله، تمرکز ما بر نسل زد و نه آلفا است؛ چرا که این نسل اکنون

نمودار شماره (۱) تقسیم‌بندی نسل‌ها

شبکه‌های اجتماعی به محلی برای ساخت و نمایش هویت‌های چندگانه و متنوع تبدیل شده‌اند. جوانان نسل زد می‌توانند در این فضاها نقش‌های مختلفی را بازی کنند؛ از هویت‌های رسمی و فرهنگی بومی گرفته تا هویت‌های جهانی و این فعالیت آزادانه‌تر از محیط رسمی است. به این ترتیب هویت نسل زد انعطاف‌پذیر و چندبعدی‌تر اما گاهی دچار تناقضات و سردرگمی است. شبکه‌های اجتماعی محل جریان قدرت و مرجعیت فرهنگی هستند، نه ساختارهای سنتی و متمرکز. در ایران، پویش‌های اعتراضی، کمپین‌های فرهنگی و حتی فعالیت‌های خیریه و اجتماعی نسل زد اغلب به صورت آنلاین و از طریق شبکه‌های اجتماعی سازمان‌دهی می‌شوند. این نسل بدون حضور فیزیکی و بدون وابستگی به نهادهای رسمی، فعالیت‌های اجتماعی مؤثری انجام می‌دهند.

نسل زد ارزش‌های اجتماعی متفاوتی نسبت به نسل‌های قبلی دارد. آن‌ها بیش از هر چیز به آزادی بیان، عدالت اجتماعی و پذیرش تفاوت‌های فرهنگی و فردی اهمیت می‌دهند. این ارزش‌ها تحت تأثیر گسترده فرهنگ جهانی و جریان‌های اجتماعی دیجیتال شکل گرفته‌اند و در عین حال با زمینه‌های فرهنگی و مذهبی ایران تلاقی می‌کنند. از دیدگاه جامعه‌شناختی، این تغییر ارزش‌ها باعث شده که نسل زد در ایران رفتارهایی مانند پذیرش بیشتر تنوع جنسیتی، حساسیت بالاتر نسبت به حقوق بشر و دغدغه‌مندی نسبت به محیط‌زیست از خود نشان دهد. نسل زد به عنوان نسلی که در عصر تغییرات سریع اقلیمی و بحران‌های زیست‌محیطی متولد شده است، نگرشی متفاوت و فعالانه نسبت به محیط‌زیست دارد. برخلاف نسل‌های پیشین که محیط‌زیست اغلب در اولویت‌های کم‌تر و ثانویه قرار داشت، نسل زد به شدت نگران وضعیت سیاره و آینده زندگی انسانی است و این نگرش در رفتارها، تصمیم‌گیری‌ها و مطالبه‌گری‌های اجتماعی آن‌ها به وضوح

متفاوت است، درحالی‌که نسل‌های قدیمی‌تر محافظه‌کاری بیشتری دارند. نسل زد با فناوری‌های دیجیتال رشد یافته و دسترسی آسان به اطلاعات دارد، درحالی‌که نسل‌های قدیمی‌تر در محیط‌هایی با دسترسی محدود به اطلاعات و ارتباطات بودند. برای کاهش این شکاف‌ها، نیازمند گفت‌وگوی بین نسلی، آموزش‌های بین فرهنگی و ایجاد فضاهایی برای تعامل سازنده هستیم که با توجه به ساختار سخت و بالا به پایین حاکمیتی، گره در این کار افتاده است. همچنین نسل زد ایرانی با استفاده گسترده از فناوری‌های نوین، فرهنگ و هنر را به شکلی جدیدی از خودبیانگری اعتراضی بازتعریف کرده است که ایدئولوژیک نیست، اما مردم‌انگیز است. تولید محتوای هنری در قالب ویدئو، موسیقی، نقاشی دیجیتال و ادبیات در فضای مجازی به یک فعالیت روزمره تبدیل شده است. مطالعات میدانی نشان می‌دهد که بیش از ۷۰ درصد جوانان نسل زد در ایران دسترسی منظم به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی دارند. این

دید می‌شود. مطالعات پیمایشی داخلی نشان می‌دهد که بیش از ۷۰ درصد جوانان زیر ۳۰ سال، مسائل تغییرات اقلیمی و آلودگی هوا را جدی‌ترین مشکلات کشور می‌دانند. نمونه‌های عملی متعدد از اعتراضات و پویش‌های آنلاین در سال‌های اخیر، مانند حمایت از حقوق زنان، اعتراض به وضعیت اقتصادی و مطالبه آزادی‌های اجتماعی، نشان‌دهنده توانایی نسل زد در استفاده از فضای دیجیتال برای سازمان‌دهی و اثرگذاری اجتماعی است. یکی دیگر از چالش‌های اجتماعی نسل زد در ایران، رابطه آن‌ها با نسل‌های قبلی و نحوه تعامل میان نسلی است. نسل‌های قدیمی‌تر، بویژه نسل بومر و نسل اکس است که هنوز غالباً ارزش‌ها و نگرش‌های متفاوتی نسبت به فرهنگ، سیاست و سبک زندگی دارند. این اختلافات گاه به تضادهای جدی منجر شده که در حوزه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی و خانوادگی قابل مشاهده است. نسل زد به دنبال آزادی‌های بیشتر و سبک زندگی

دسترسی باعث شده تا آن‌ها در معرض طیف گسترده‌ای از فرهنگ‌ها، اطلاعات و ایده‌ها قرار گیرند. همچنین، تحقیقات روان‌شناختی نشان می‌دهد که نسل زد به طور متوسط دارای سطح بالاتری از اضطراب و استرس است که بخشی از آن به دلیل عدم قطعیت‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است. این فشارهای روانی، نقش مهمی در رفتار اجتماعی و شکل‌گیری هویت آن‌ها ایفا می‌کند، جدول شماره (۱).

تأثیر نسل زد در حوزه اقتصادی

مطابق دیدگاه‌های اقتصاد رفتاری، نسل زد انتخاب‌های اقتصادی را نه صرفاً بر اساس منطق مالی، بلکه بر اساس ارزش‌های شخصی، پایداری و تجربه مصرف می‌گیرد. پدیده‌هایی مانند «مصرف اخلاقی»،

«کارآفرینی اجتماعی» و گرایش به رمزارزها و بازارهای جایگزین از همین‌جا نشأت می‌گیرند. نسل زد وارون نسل‌های گذشته، به مصرف بیشتر به‌مثابه بیان هویت می‌نگرد و برندهایی را ترجیح می‌دهد که با ارزش‌های اخلاقی، پایداری زیست‌محیطی و شفافیت هم‌خوانی داشته باشند. نمونه‌های میدانی از فروشگاه‌های اینترنتی یا اینفلوئنسرهای ایرانی که بر مبنای حمایت از کارآفرینی زنانه، محیط‌زیست یا تولید محلی کار می‌کنند، بیانگر همین ترجیحات جدید هستند. بر اساس نظریه مانوئل کاستلز درباره جامعه شبکه‌ای، اقتصاد دیجیتال به‌عنوان پلتفرم جدید تولید و توزیع ارزش، ابزار توانمندساز نسل زد شده است. این نسل، به لطف زیرساخت‌های اینترنتی، توانسته کسب‌وکارهایی در حوزه خدمات

دیجیتال، آموزش آنلاین، فروش محصولات فرهنگی و دیجیتال و ارزهای رمزیایه راه‌اندازی کند. نوپاهای (استارت‌آپ‌های) موفق متعدد در حوزه آموزش آنلاین یا بازارهای دیجیتالی در فروش محصولات دست‌ساز، نشان از تغییر الگوی تولید ثروت توسط نسل جدید دارد. این فضا همچنین فرصتی برای جوانان در مناطق محروم‌تر فراهم کرده تا با هزینه اندک وارد بازار شوند. بالین‌حال، گرچه نسل زد توانسته است با استفاده از ابزارهای دیجیتال راه‌های تازه‌ای برای درآمدزایی خلق کند، اما محدودیت‌های نهادی، فیلترینگ گسترده، بی‌ثباتی اقتصادی و عدم دسترسی آزاد به ابزارهای جهانی، چالش‌هایی بزرگ برای تداوم این مسیر هستند. بنا به نظریه «ساختار فرصت» رابرت مرتون، ساختار اقتصادی باید امکان استفاده عادلانه از

جدول شماره (۱) مقایسه شاخص‌های اجتماعی در سه نسل ایکس، وی و زد

شاخص‌های اجتماعی	نسل ایکس (۱۹۶۵-۱۹۸۰)	نسل وی (۱۹۸۱-۱۹۹۶)	نسل زد (۲۰۱۲-۱۹۹۷)
دیدگاه به هویت فردی	تأکید بر استقلال، حفظ خانواده سنتی	جستجوی هویت فردی و تغییرات اجتماعی	هویت چندبعدی، ترکیب آنلاین و آفلاین، اهمیت تنوع و پذیرش تفاوت‌ها
نقش فناوری در ارتباطات	محدود، تلفن ثابت و ایمیل	استفاده از موبایل، شبکه‌های اجتماعی اولیه	وابستگی کامل به فضای دیجیتال، شبکه‌های اجتماعی فعال و تعامل ۷/۲۴
دیدگاه به خانواده و ازدواج	ارزش‌های سنتی، ازدواج پایدار	گرایش به تأخیر ازدواج و استقلال مالی	ازدواج دیرتر یا ترجیح به عدم ازدواج، تمرکز بر رشد فردی و حقوق برابر
مشارکت اجتماعی و مدنی	مشارکت رسمی در نهادهای اجتماعی	افزایش فعالیت‌های مدنی و خیریه	فعالیت در کمپین‌های آنلاین، پویش‌های مردمی و آگاهی‌بخشی سریع
نگرش به تنوع و چندفرهنگی	محافظه‌کارتر، تأکید بر ارزش‌های ملی	پذیرش نسبی تنوع فرهنگی	پذیرش گسترده تفاوت‌ها و حمایت از حقوق اقلیت‌ها و گروه‌های مختلف
روابط میان‌نسلی	احترام به نسل‌های پیشین و ساختارهای سنتی	تلاش برای تعامل و سازش نسلی	عدم اعتماد به نهادهای سنتی، تأکید بر ارتباطات دیجیتال و شبکه‌ای
ارزش‌های اجتماعی	ثبات، سخت‌کوشی و مسئولیت‌پذیری	تعادل کار و زندگی، انعطاف‌پذیری	عدالت اجتماعی، پایداری، سلامت روان و مشارکت جمعی
نگرش به آموزش و یادگیری	آموزش رسمی، تمرکز بر مهارت‌های تخصصی	یادگیری ترکیبی و مهارت‌های نرم	یادگیری مادام‌العمر، آموزش دیجیتال، تأکید بر مهارت‌های خلاقانه و حل مسئله

یکی از جنبه‌های نوظهور در تحلیل‌های اقتصادی بین‌نسلی، تغییر جایگاه پول در هویت‌سازی جوانان است. درحالی‌که نسل‌های پیشین، پول عمدتاً نماد امنیت و رفاه بود، نسل زد به آن بیشتر به‌مثابه ابزاری برای آزادی، تجربه و اثرگذاری نگاه می‌کند. این نگرش باعث شده بسیاری از جوانان درآمد کمتر اما معنادار را به مشاغل رسمی ولی خسته‌کننده ترجیح دهند.

حقوقی و توسعه زیرساخت‌ها، این انرژی ممکن است سرخورده یا مهاجرت‌زده شود، جدول شماره (۲).

تأثیر نسل زد در حوزه منابع انسانی و نیروی کار
طبق نظریه دو عاملی هرتسبرگ، عوامل انگیزشی مانند فرصت یادگیری، معنا و هدف در کار برای نسل زد اهمیت بالایی دارند. همچنین نظریه خودمختاری (Self-Determination Theory) تأکید می‌کند که این نسل به محیط کاری

برای آزادی، تجربه و اثرگذاری نگاه می‌کند. این نگرش باعث شده بسیاری از جوانان درآمد کمتر اما معنادار را به مشاغل رسمی ولی خسته‌کننده ترجیح دهند. در مجموع، تحول اقتصادی در ایران با ورود نسل زد مسیر تازه‌ای یافته است. این نسل در نبود نهادهای انعطاف‌پذیر اقتصادی از خلاقیت فردی و ابزارهای فناورانه برای ساختن آینده بهره می‌برد، اما بدون اصلاح ساختارهای نهادی، حمایت از اقتصاد دیجیتال، رفع موانع

فرصت‌ها را برای همه فراهم کند. در غیر این صورت، جامعه شاهد رشد فعالیت‌های اقتصادی غیررسمی، مهاجرت نخبگان یا حتی افزایش اقتصاد زیرزمینی خواهد بود. ایران نیز اکنون با این وضعیت روبه‌رو است. یکی از جنبه‌های نوظهور در تحلیل‌های اقتصادی بین‌نسلی، تغییر جایگاه پول در هویت‌سازی جوانان است. درحالی‌که برای نسل‌های پیشین، پول عمدتاً نماد امنیت و رفاه بود، نسل زد به آن بیشتر به‌مثابه ابزاری

جدول شماره (۲) مقایسه شاخص‌های اقتصادی در سه نسل ایکس، وی و زد

شاخص‌های اقتصادی	نسل ایکس (۱۹۸۰-۱۹۶۵)	نسل وی (۱۹۹۶-۱۹۸۱)	نسل زد (۲۰۱۲-۱۹۹۷)
نگرش به کار و اشتغال	تمرکز بر امنیت شغلی و ثبات درآمد	تعادل کار و زندگی، جستجوی رضایت شغلی	جستجوی معنا، انعطاف‌پذیری و استقلال مالی
نوع اشتغال موردعلاقه	استخدام رسمی، کار در شرکت‌ها و سازمان‌ها	کار پروژه‌ای، دورکاری، شروع کسب‌وکارهای کوچک	فریلنسینگ، استارت‌آپ‌ها، کسب‌وکارهای دیجیتال و مستقل
رفتار مصرفی	مصرف‌گرایی متداول، تمرکز بر برند و کیفیت	تمایل به خرید هوشمندانه، آگاهانه	مصرف پایدار، حمایت از برندهای اخلاقی و محلی، تأکید بر هویت مصرفی
نگرش به پس‌انداز و سرمایه‌گذاری	پس‌انداز برای امنیت مالی آینده	سرمایه‌گذاری در بازارهای سنتی و نوظهور	سرمایه‌گذاری در رمزارز، بازار دیجیتال، اقتصاد مشارکتی
تعامل با فناوری در اقتصاد	محدود، استفاده از ابزارهای سنتی مالی	استفاده از بانکداری آنلاین، تجارت الکترونیک	به‌کارگیری گسترده ابزارهای دیجیتال، کسب درآمد از پلتفرم‌های آنلاین
تمایل به ریسک‌پذیری اقتصادی	محافظه‌کار، پرهیز از ریسک زیاد	ریسک متوسط، آمادگی برای تغییر	ریسک‌پذیر، جستجوی فرصت‌های نوآورانه و خلق ارزش جدید
میزان وابستگی به اقتصاد رسمی	بالا، نیاز به مقررات و ساختارهای رسمی	کاهش تدریجی وابستگی، رشد اقتصاد غیررسمی	وابستگی کم، فعالیت گسترده در اقتصاد دیجیتال و غیررسمی
مفهوم پول و درآمد	پول نماد امنیت و رفاه	پول ابزار رفاه و تجربه زندگی	پول ابزار آزادی، تجربه و تحقق هویت فردی

نیاز دارد که در آن استقلال، شایستگی و تعلق به گروه وجود داشته باشد. سازمان‌های ایرانی که ساختارهای سلسله‌مراتبی و خشک دارند، با دشواری در جذب و حفظ نسل زد مواجه هستند و بیش از این هم مواجه خواهند شد؛ به گونه‌ای که داشتن بانک اطلاعات و متخصص بودن در جذب نیرو یکی از پر درآمدترین مشاغل در ایران خواهد شد. انعطاف‌پذیری در ساعات و مکان کار، فرهنگ سازمانی باز و فرصت‌های پیشرفت برای این نسل ضروری است. آموزش‌های مستمر و فرهنگ نوآوری از دیگر عوامل کلیدی موفقیت در جذب این نسل است.

نظریه‌های روان‌شناسی کار مانند مدل تناسب فرد و شغل (Person-Job Fit) نشان می‌دهند که این نسل تنها زمانی بهره‌ور و وفادار خواهد بود که احساس کند ارزش‌های سازمان با ارزش‌های شخصی وی هم‌راستا هستند. این دیدگاه باعث شده سازمان‌ها

در ایران، اگر خواهان جذب نیروی انسانی توانمند نسل زد باشند، ناچار به بازبینی در ساختارهای سنتی مدیریتی، انعطاف در ساعت کاری، فضای خلاقانه و امکان مشارکت معنادار در تصمیم‌سازی‌ها شوند.

داده‌های میدانی نشان می‌دهند که بسیاری از جوانان به دلیل فرسودگی شغلی یا عدم حمایت روانی، ترجیح می‌دهند وارد فضای کار رسمی نشوند. در مجموع، حضور نسل زد در بازار کار ایران، مستلزم نوسازی عمیق در فرآیندهای منابع انسانی است. از بازبینی نظام استخدام و آموزش گرفته تا طراحی مجدد الگوهای رهبری و انگیزش. در غیر این صورت، شکاف نسلی در سازمان‌ها افزایش یافته و بحران در نگهداشت نیروهای جوان تشدید خواهد شد.

سازمان‌هایی که امروز تغییر را آغاز کنند، در آینده نیروی انسانی متعهد، خلاق و وفاداری خواهند داشت. همچنین هر کس بتواند

زودتر نیروی کار متناسب و مناسب کار خود را جذب کند و نگه دارد، از وضعیت وخیم فردا در جذب نیروی کار بیشتر در امان خواهد بود. بر اساس نظریه‌های نوین مدیریت منابع انسانی از جمله مدل «سرمایه انسانی پویای» دیو اولریش و نظریه سازگاری فرد-سازمان (P-O Fit)، نسل زد دیگر صرفاً به دنبال اشتغال نیست، بلکه خواستار مشارکت معنادار، رشد مستمر و محیط کاری هماهنگ با ارزش‌های شخصی است. در این چارچوب، مفهوم «استخدام» جای خود را به «جذب متقابل» داده است؛ یعنی همان‌قدر که سازمان به دنبال نیروی کار توانمند است، نسل زد نیز به ارزیابی سازمان‌ها از حیث شفافیت، فرهنگ سازمانی و تعهد اجتماعی می‌پردازد. بر اساس نظریه‌های انگیزشی مانند «هرم مازلو» یا «نظریه دو عاملی هرزبرگ»، نیازهای نسل زد در ایران بیش از نیازهای ابتدایی، بر نیاز به احترام، خودبیان‌گری و معنا متمرکز است.

این نسل برخلاف نسل‌های پیشین برای باقی‌ماندن در یک سازمان، نیازمند دریافت بازخورد مستمر، مسیر روشن رشد شغلی و فضای یادگیری مشارکتی است. مطالعات تجربی در ایران مانند پژوهش مؤسسه کار و رفاه اجتماعی در سال ۱۴۰۱ نشان داده‌اند که کارکنان زیر ۳۰ سال، مهم‌ترین عوامل ترک شغل را «نبود فرصت رشد»، «ارتباطات غیرشفاف» و «بی‌معنایی نقش کاری» عنوان کرده‌اند. یکی از چالش‌های عمده سازمان‌ها در ایران، سازگار کردن فرهنگ سلسله‌مراتبی با نگاه افقی و مشارکتی نسل زد است. این نسل، اقتدار را به رسمیت نمی‌شناسد مگر آنکه بر مبنای شایستگی، شفافیت و احترام متقابل باشد.

با توجه به مطالب یادشده و یادآوری آن‌ها در جدول شماره (۱) تا (۳) می‌توان گفت

نسل زد با ارزش‌های متفاوت، انتظارات بالاتر و توانمندی‌های فناورانه، قواعد بازی منابع انسانی در ایران را تغییر داده است. در این شرایط، سازمان‌ها باید از مدل‌های سنتی جذب و نگهداشت فاصله بگیرند و به سمت الگوهای انسانی‌تر، فناورانه‌تر و مشارکتی‌تر حرکت کنند. با پذیرش تغییرات نسلی، بخش منابع انسانی در ایران می‌تواند به قانونی برای نوآوری سازمانی بدل شود. استفاده از فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی در ارزیابی عملکرد، طراحی مسیرهای شغلی پویا، پاداش‌دهی مبتنی بر پروژه و ساختارهای کاری ترکیبی (حضور و دورکاری یا آنلاین) می‌تواند هم‌زمان بهره‌وری سازمان و رضایت کارکنان را ارتقا دهد. همچنین، سازمان‌هایی که به سرمایه‌گذاری بر سلامت روان، توازن کار و زندگی و تنوع

فرهنگی توجه می‌کنند، شانس بالاتری برای حفظ و جذب استعداد‌های نسل زد خواهند داشت، جدول شماره (۳).

تأثیر نسل زد در حوزه سیاسی

نسل زد در ایران نقش جدیدی در سیاست و ساختارهای قدرت دارد. وارون نسل‌های قبلی که مشارکت رسمی و حزبی را ترجیح می‌دادند، نسل زد به کنش‌های نمادین، اعتراض‌های دیجیتال و مشارکت رسانه‌ای علاقه‌مند است. نظریه «عمل سیاسی نوین» این تغییر را نشان می‌دهد که جوانان بیش‌تر از طریق فضای دیجیتال صدای خود را به گوش حاکمیت و جامعه می‌رسانند. این نسل به دنبال شفافیت، عدالت و پاسخگویی است و از سیاست به عنوان ابزار مطالبه‌گری و تغییر استفاده می‌کند. این

جدول شماره (۳) مقایسه شاخص‌های منابع انسانی در سه نسل ایکس، وای و زد

شاخص‌های منابع انسانی	نسل ایکس (۱۹۸۰-۱۹۶۵)	نسل وای (۱۹۹۶-۱۹۸۱)	نسل زد (۲۰۱۲-۱۹۹۷)
نگرش به محیط کار	محیط رسمی، سلسله‌مراتبی و پایدار	محیط مشارکتی، تعادل کار-زندگی	محیط انعطاف‌پذیر، فناوری‌محور، خودمختار
سبک رهبری مطلوب	رهبری فرماندهی، کنترل محور	رهبری مشارکتی و حمایتی	رهبری تسهیل‌گر، مربی‌محور، توجه به توسعه فردی
انتظارات از کارفرما	ثبات شغلی، مزایا و حقوق مشخص	فرصت‌های رشد، تعادل کار و زندگی	رشد سریع، فرصت یادگیری مستمر، انعطاف در ساعات و مکان کار
نگرش به یادگیری و توسعه	یادگیری ساختارمند، دوره‌های آموزشی رسمی	یادگیری ترکیبی، آموزش آنلاین و حضوری	یادگیری دیجیتال، آموزش‌های کوتاه‌مدت و کاربردی، خودآموزی
تعامل با فناوری در محیط کار	استفاده محدود، تکنولوژی ابزار کاری	استفاده فعال از فناوری، ابزارهای ارتباطی	استفاده پیشرفته از فناوری‌های نوین، هوش مصنوعی، ابزارهای دیجیتال
میزان وفاداری به سازمان	وفاداری نسبتاً بالا، ماندگاری شغلی	وفاداری متغیر، جستجوی فرصت‌های بهتر	وفاداری پایین، جستجوی پروژه‌های چالشی و متنوع
سبک ارتباطات در محیط کار	رسمی، ارتباطات رودررو و مکتوب	ارتباطات چندکاناله، شبکه‌ای	ارتباطات فوری، دیجیتال، چندرسانه‌ای و تعاملی
نگرش به تعادل کار و زندگی	کار اولویت اصلی، زندگی در اولویت دوم	اهمیت تعادل، محدود کردن ساعات کاری	تأکید شدید بر تعادل، اولویت دادن به سلامت روان و فضاهای کاری انعطاف‌پذیر

نسل زد از دید برخی حاکمان، نسلی ناسازگار، سرکش و پرتنش است، اما این نگاه تهدیدمحور، مبتنی بر درکی سنتی از سیاست است. درحالی‌که نسل زد در صورت به‌رسمیت شناختن، می‌تواند انرژی خلاق، مطالبه‌گر و اصلاح‌جوی سیاست در ایران باشد. در هر حال این نسل با ساختارهایی که نمایشی از خواستشان نباشد، تعارف ندارند. این نسل که به علت کم‌تعداد بودن فرزندان و توجه بیشتر پدر و مادرها، همواره موردتوجه بوده‌اند و مانند نسل‌های قبلی ساختارهای بالا به پایین را برنمی‌تابند و طالب ساختاری متناسب با بازنمایی روح جمعی و پاس دارنده آزادی‌های فردیند.

پویایی سیاسی می‌تواند موجب تحولات بنیادین در ساختار سیاسی شود. طبق نظریه «عمل سیاسی نوین اینگلهارت و ویزل»، نسل‌های جوان به جای مشارکت رسمی، به کنش‌های دیجیتال، اعتراض‌های نمادین و حضور رسانه‌ای علاقه دارند. نسل زد ایران نیز با استفاده از رسانه‌های جایگزین، صدا و پیام خود را منتقل می‌کند.

نسل زد سیاست را نه صرفاً به‌عنوان عرصه‌ای نهادی و حکومتی، بلکه به‌عنوان پدیده‌ای اجتماعی، فرهنگی و روزمره درک می‌کند. آنچه آنان را متمایز می‌کند، سبک جدید کنش‌گری، نوع رابطه با اقتدار و شیوه‌های بازنمایی خواسته‌های سیاسی‌شان است. در سنت کلاسیک، سیاست از طریق احزاب، انتخابات، پارلمان و کنش نخبگان معنا پیدا می‌کرد، اما نظریه‌پردازانی چون مانوئل کاستلز در «قدرت ارتباطات» و زاپاتا-باررا در «سیاست دیجیتال» معتقدند با ظهور رسانه‌های اجتماعی، سیاست به حوزه

روایت‌ها و نمادها منتقل شده است. در ایران نیز از طریق روایت‌های شخصی، کمپین‌های آنلاین، تولید محتوا در اینستاگرام یا توییتر و طنزهای سیاسی در پلتفرم‌هایی مانند تلگرام، یوتیوب و اینستاگرام، نسل زد در سیاست مشارکت می‌کنند.

مطابق پژوهش‌های موسسه مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم (۱۴۰۱)، بیش از ۶۰ درصد جوانان زیر ۲۵ سال اعلام کرده‌اند که احساس نمایندگی سیاسی از سوی نهادهای رسمی ندارند. این شکاف را می‌توان با نظریه «پسادولت (Post-State)» در علوم سیاسی توضیح داد: ساختارهای سنتی قادر به پاسخ‌گویی به خواسته‌های نسل شبکه‌ای نیستند. نسل زد سیاست را با مفاهیمی چون پاسخ‌گویی، شفافیت، عدالت جنسیتی، عدالت اقلیمی و آزادی اطلاعات معنا می‌کند، نه با وفاداری حزبی یا ایدئولوژیک. در دو انتخابات اخیر (۱۴۰۰ و ۱۴۰۲)، میزان مشارکت نسل زد در رأی‌گیری بسیار پایین‌تر از میانگین

ملی بود، اما همین نسل در اعتراضات شهری و فرهنگی همچون اعتراضات آبان ۹۸، مهسا (زن، زندگی، آزادی) ۱۴۰۱، یا جنبش‌های دانشجویی و صنفی، فعالانه حضور داشت. شکل اعتراضات نیز متفاوت شده است: استفاده از نماد، موسیقی، هشتگ، روایت‌های تصویری و شبکه‌سازی افقی جایگزین روش‌های کلاسیک شده است. هم‌چنین، رشد مهاجرت سیاسی جوانان چه به شکل پناهندگی و چه مهاجرت تحصیلی/فریلنسری نیز بیانگر عدم ناهمسویی نسل زد با فضای سیاست رسمی است.

در مجموع نسل زد از دید برخی حاکمان، نسلی ناسازگار، سرکش و پرتنش است، اما این نگاه تهدیدمحور، مبتنی بر درکی سنتی از سیاست است. درحالی‌که نسل زد در صورت به‌رسمیت شناختن، می‌تواند انرژی خلاق، مطالبه‌گر و اصلاح‌جوی سیاست در ایران باشد. در هر حال این نسل با ساختارهایی که نمایشی از خواستشان نباشد، تعارف ندارند. این نسل که به علت کم‌تعداد بودن فرزندان و توجه بیشتر پدر و مادرها، همواره موردتوجه بوده‌اند و مانند نسل‌های قبلی ساختارهای بالا به پایین را برنمی‌تابند و طالب ساختاری متناسب با بازنمایی روح جمعی و پاس دارنده آزادی‌های فردیند، جدول شماره (۴).

تأثیر نسل زد در حوزه حقوقی

نسل زد در ایران خواهان شفافیت حقوقی، عدالت نهادی، حقوق دیجیتال، آزادی بیان و مشارکت در تصمیم‌گیری است. این نسل از طریق کمپین‌های مجازی، هشتگ‌سازی و آگاهی‌رسانی جمعی، کنشگری حقوقی می‌کند. در صورت عدم به‌روزرسانی نهادهای

جدول شماره (۴) ویژگی‌های سیاسی در نسل زد در مقایسه با نسل‌های قبلی

ویژگی	نسل‌های قبلی	نسل زد
شیوه مشارکت سیاسی	عضویت حزبی، رأی دادن، حضور نهادی	روایت‌سازی، کمپین دیجیتال، کنش نرم
رسانه‌های غالب	تلویزیون، مطبوعات	شبکه‌های اجتماعی، پادکست، اینفلوئنسرها
نگرش به حاکمیت	انتظار پاسخ‌گویی از بالا	فشار از پایین، انتقاد شبکه‌ای
سبک اعتراض	راه‌پیمایی، بیانیه	هشتگ، ویدیو، هنر، کنش‌های نمادین
مطالبات	اشتغال، رفاه، ثبات	آزادی بیان، عدالت اجتماعی، شفافیت

حقوقی، شکاف نسلی به شکاف قانونی تبدیل می‌شود. این نسل با نوعی نظام حقوقی و قضایی مواجه است که اغلب بازتاب‌دهنده ارزش‌ها و نهادهای نسل‌های پیشین است. این نسل، برخلاف پیشینیان به شفافیت، پاسخ‌گویی، کرامت فردی و حقوق برابر به‌عنوان اصول بنیادین نگاه می‌کند. این نگاه جدید، تنش‌هایی را در تعامل نسل زد با نهادهای حقوقی موجود در کشور به وجود آورده است. از منظر نظریه حقوق طبیعی و همچنین دیدگاه‌های حقوق بشر نوین، حقوق شهروندی باید بر مبنای برابری، آزادی بیان، حفظ حریم خصوصی و حق انتخاب بنا شود. نسل زد با بهره‌گیری از فضای مجازی، به آگاهی گسترده‌تری از حقوق جهانی و عدالت‌های بین‌المللی دست یافته است. این آگاهی باعث افزایش مطالبه‌گری حقوقی در موضوعاتی مانند آزادی رسانه، حریم خصوصی در فضای دیجیتال و حقوق جنسیتی شده است.

نسل زد بخش عمده‌ای از فعالیت‌های خود را در فضای دیجیتال انجام می‌دهد، اما قوانین موجود ایران اغلب برای جهان آفلاین تدوین شده‌اند. نمونه‌هایی از بازداشت کاربران شبکه‌های اجتماعی به دلیل اظهارنظر یا تولید محتوا، یا مسدود شدن پلتفرم‌های پرکاربرد بدون جایگزین قانونی از مواردی هستند که تضاد ارزش‌های نسل زد با سیستم حقوقی فعلی را نشان می‌دهند. بر اساس پیمایشی از مرکز افکارسنجی ایسپا در سال ۱۴۰۱، بیش از ۷۰ درصد جوانان احساس می‌کنند که نهادهای حقوقی کشور صدای آن‌ها را نمی‌شنوند یا دغدغه‌هایشان را نمایندگی نمی‌کنند. این شکاف ادراکی، بزرگ‌ترین تهدید برای مشروعیت نهادهای حقوقی در آینده خواهد بود.

جدول شماره (۵) و تحلیل پیشین نشان می‌دهد که نسل زد نگاه تازه‌ای به حقوق و قانون دارد که اگر در سیاست‌گذاری آینده لحاظ نشود، منجر به بی‌اعتمادی نهادی، فرار مغزها و گسترش تضادهای نسلی و پیامدهای آن خواهد شد. **///**

منابع

Motivation.

- * Castells, M. (1996). The Rise of the Network Society.
- * Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital.
- * Herzberg, F. (1966). Work and the Nature of Man.
- * Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). Modernization, Cultural Change, and Democracy.
- * Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation.
- * Hofstede, G. (2001). Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations.

- * Chat GPT: <https://chatgpt.com>
- بخش‌های مختلف مقاله در پرسش و پاسخ با چت‌جی‌پی‌تی نوشته و اصلاح شده است. راهنمایی هوش مصنوعی برای یافتن پاسخ‌ها با نویسنده بوده است. ویرایش نهایی و حذف و اصلاح موارد برای رسیدن به متن حاضر نیز توسط نویسنده انجام شده است. سرانجام در پرسش از منابع، موارد زیر توسط این هوش مصنوعی بیان شده‌اند:
- * Strauss, W., & Howe, N. (1991). Generations: The History of America's Future.
- * Erikson, E. H. (1968). Identity: Youth and Crisis.
- * Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human

جدول شماره (۵) شاخص‌های حقوقی نسل زد در مقایسه با نسل‌های ایکس و وی

شاخص‌ها	نسل‌های گذشته (X و Y)	نسل زد
آگاهی از حقوق	محدود، وابسته به رسانه رسمی	گسترده، بر پایه شبکه‌های اجتماعی
نوع مطالبات	عدالت اجتماعی سنتی، اشتغال رسمی	آزادی بیان، حقوق دیجیتال
تعامل با قانون	پذیرش قوانین موجود	نقد ساختار و خواست بازنگری
استفاده از ابزارهای حقوقی	محدود به شکایت رسمی	استفاده از پویش‌ها، کمپین‌ها و رسانه‌ها
دیدگاه به قانون	ابزار کنترل نظم	ابزار تضمین کرامت فردی